

FARUK DUMAN

# ADASIZ DENİZ

VE APERİTİFLER / DEFTERDEN NOTLAR



DENEME

♥  
CAN

2.  
BASKI



FARUK DUMAN

ADASIZ DENİZ

VE APERİTİFLER / DEFTERDEN NOTLAR

© 2010, Can Sanat Yayınları A.Ş.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: 2010

2. basım: Temmuz 2018, İstanbul

Bu kitabın 2. baskısı 500 adet yapılmıştır.

Kapak tasarımı: Ayşe Çelem Design

Kapak resmi: © iStockphoto.com / Stanislav Pobytov

Kapak baskı: Saner Basım Hizmetleri San. ve Tic. Ltd. Şti.

Maltepe Mah. Litros Yolu 2. Matbaacılar Sit. No: 2/4 2BC 3/4

Zeytinburnu, İstanbul

Sertifika No: 35382

İç baskı ve cilt: Yıldız Matbaa Mücellit

Maltepe Mah. Gümüşsuyu Cad. Dalgıç İş Merkezi No: 3 Kat: 2

Topkapı-Zeytinburnu

Sertifika No: 33837

ISBN 978-975-07-1234-0

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.

Hayriye Caddesi No: 2, 34430 Galatasaray, İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

[canyayinlari.com/9789750712340](http://canyayinlari.com/9789750712340)

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 31730

FARUK DUMAN  
ADASIZ DENİZ  
VE APERİTİFLER / DEFTERDEN NOTLAR

DENEME



Faruk Duman'ın Can Yayınları'ndaki diğler kitapları:

*Seslerde Başka Sesler*, 1997

*Av Dönüşleri*, 1999

*Nar Kitabı*, 2001

*Pîrî*, 2003

*Keder Atlısı*, 2004

*Kırk*, 2006

*Sencer ile Yusufçuk*, 2009

*İncir Tarihi*, 2010

*Ve Bir Pars, Hüzünle Kaybolur*, 2012

*Baykuş Virane Sever*, 2013

*Köpekler İçin Gece Müziği*, 2014

*Tom Sawyer'in Kitap Okuduğu Kulübe*, 2015

FARUK DUMAN, 1974'te Ardahan'da doğdu. Ankara Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Kütüphanecilik Bölümü'nden mezun oldu. *Av Dönüşleri*'yle 2000 Sait Faik Hikâye Armağanı'nı, *Keder Atlısı*'yla 2004 Hal-dun Taner Öykü Ödülü'nü, *Adasız Deniz*'le 2011 Memet Fuat Deneme Ödülü'nü, *İncir Tarihi*'yle de 2011 Yunus Nadi Roman Ödülü'nü kazandı. Can Yayınları'nda editör olarak çalışmaktadır.





## İçindekiler

### ADASIZ DENİZ

Okuma Kazancı .....	13
Pir Kitaplık .....	20
Tutumlu Olmak .....	23
Adasız Deniz .....	26
Ağaçlar, Papağanlar ve Başka Acayip Şeyler .....	38
Cer Denemesi .....	45
Narsız Olur mu? .....	56
Seyahat ve Ziyareti Kolay Eyle .....	66
Öykü Epiği .....	75
Kaplan .....	79
Acınası Karakterler .....	91
Anlatıcı Kadınlar Hakkında .....	96
Çatlamanın İnce Sesi .....	103
Şiir Erotik .....	107
Michel Tournier: Vaat Edilmiş Edebiyat .....	112
Hayvansız Dil, GDO'lu Edebiyat .....	117
Kapanma .....	123
APERİTİFLER/DEFTERDEN NOTLAR .....	127



ADASIZ DENİZ



## OKUMA KAZANCI

Okumak, bir kazançtır. Ama ben kazanç sözcüğünü oldum olası sevmem, bu yüzden bunu okuma sevinciyle yan yana koymak gerektir. Sevinç de çok şey kazandırmaz mı insana? Bugün edebiyatseverlerden oluşan bir çevremiz varsa, ne kadar küçük bir çevre de olsa, iyidir. Bu edebiyatseverler herhalde ülkemizin bugünkü ortamında yetişmediler. Öykücüler, romancılar, şairler ve onların okurları, önceki kuşakların, dişleriyle, tırnaklarıyla okur olmuş kuşakların çevrelerinde ortaya çıktılar. Böylece okuma sevincinin kazancı oldular. Yoksa eğitimimizin okur yaratma gibi bir çabasının olmadığı açıktır. Okullarımızdan kaç edebiyat okuru çıkıyor bugün? Elbette, çıkan var ise o da bir kazançtır, ne mutlu ona.

Okumak, insanı zenginleştirir, örneğin, kimi vitaminlerden yoksun kalmışsa kişi, yoksun bırakılmışsa, bunu okuyarak tamamlayabilir. Ya da, uyku bozukluğu çekiyorsa, biliyorsunuz, öyle hastalıklar da var, kimileri de düş görememekten şikayetçi olurlar; onların da ilacı okumaktır. İnsan gerçek bir düşü ancak okurken görür. Bu, yazının doğasında var olan bir şeydir. Zihnimiz çoğu zaman yazıyı bütünüyle, olduğu gibi algılamaya açık değildir. Yıkıcıdır bu anlamda; okuduğunu değiştirir, onu kendi geçmiş yaşamının acılarıyla besler. Okumaya baş-

lamaya görsün, sakladığı bütün fotoğrafları çıkarıp çıkarıp önüne kor. Okumaya başladığımız zaman sözcükler zihnimizde çoğalır, sözcük doğuran bir yerdir orası. Bu bakımdan bir olasılıklar cennetidir. Yazının sonsuzluğu buradan gelir.

Aldatmayan dil yoktur, der Calvino. Yazarın imgelemi belki bütünüyle yaşamın içinden seçtiği görüntülerle, anlık duygularla, seslerle doludur. Ama yazınsal üretimde önemli olan bütün bunlardan, yani dilden ve yazıda kullanılan nesnelere yazarın kişisel geçmişinden başka bir şey olduğu için, yani yazar öncelikle bir anlatı yapısı kurmak üzere yola çıktığı için, bir bakıma, aldatmanın yöntemlerini de aramış olur. Kendince bir aldatmadır bu. Öyle ya, her yazar, okurunu kendine özgü bir biçimde aldatır. Ama ya aldanan kendisi ise?

Bakışlımı bir dildir edebiyatın dili. Bu yüzden kesinlemeler içermez. Burada yaratımın önemli bir kısmı okura aittir. Okurun bugün gereksinim duyduğu bilgi budur sadece; kendi payının zannettiği kadar az olmadığını bilsin, yeter. Bundan sonra ancak *anladım* diyebilir sözgelimi bir Bilge Karasu öyküsü için. Elbette, ille söylemek istiyorsa bunu. Gerçekte ortada ne bir öğreten, ne de bir öğrenen vardır.

Ben yazarlığımı güç bir iş olarak gördüm hep. Ama okurluğumu değil. Okuduklarımı da severek okudum. Kitaplarımı çizemem. Sayfaların kenarlarına notlar almak, üzerine *Faruk Duman-Ankara 3 Haziran 2001* gibi bağlayıcı ifadeler yazmak bana göre değildir. Hele sayfaları kıvrırmak, kitabın kulağını çekmek gibi gelir bana. Kutsal kitaplar çağından kalma birisiyim. Evde onları yüksek bir yere –elbette kitaplıktaki her zamanki yerine– korum. Kimileri, çay-kahve kupalarını, sırf pahalı masalarına yazık olmasın diye, kitaplarının üzerine koyarlar. Dayanamam böylelerine. Hele şöylesi yok mu;

diyelim yerde oturmayı seviyorsun ve o gün çayını da yerde içeceksin. Halının üzerine bir kitap koyarsın. İşte nihalen hazır.

Kitabım benden izler taşımalı, derler bir de. Yoksa ha kitapçı vitrininde durmuş ha evimde. Ben böyle düşünmem. Onun bir kimliği var zaten, saldırıya uğramasın yeter ki. Bu bakımdan, okuduğum yazarlarla da okuma eyleminin ruhuna uygun bir ilişkim vardır. Bakışımı bir dil oluşturmuşumdur onlarla.

Yine de Umberto Eco'nun "ampirik okur"larına benzemediğimi söyleyebilirim. Bu tür okur, bir yazınsal yapının başına oturduğu zaman, daha ilk satırlarda, elbette metnin deneyselliği oranında, bir bilim adamı gibi çalışmaya başlar. Bu tür okur kitabını asla kanepesine uzanarak okumaz. Eline kalemını alarak masasının başına geçer ve sayfa kenarlarında bulunan boşluklara bir şeyler yazmaya başlar. Hatta birtakım kâğıtları vardır yanında. Bunların üzerinde notlar alır, yeni bir yapıt üretir adeta. Ben bunu çoğu zaman yapamam. Belki sevdiğim bir kitap üzerine, sırf o kitabı başkaları da görsün, okusun diye bir yazı yazacaksam yaparım bunu. Ama onu da ilk okumada değil, ikincisinde yapabilirim. Bende ilk okuma düşlere ayrılmıştır hep; düşlere ve düşüncelere...

Okurluğumun ilk yıllarında okuyup da etkisinden günlerce kurtulamadığım kitaplar bana bir yanıla ne büyük kötülük etmiş; insan bildikçe unutuyor. Küçülüyor okudukça. Ben, okudukça daha az konuşur oldum, farkındayım bunun. Bir yerde yazar şöyle bir şey söylüyordu: şairler, ilkel dile yaklaşmaya çalışırlar. Böyledir, sözü azaltmaya çalışır şair, ama başka türlü bir sessizlik değil midir onunki? Sanki uzaklara gitmiş de geri dönmektedir. Böylece doğanın sessizliği anlamına gelen ilkel dil ile buluşmaya çalışmaktadır. Ama insana ilk gençliğin

güzelliklerini gösteren kitaplar bir süre sonra unutulup gidiyor. Bunu o kitapların yetersizliğine değil de, insanı yaylı bir oyuncak gibi kuran doğanın hınzırlığına vermeli.

Çocukluğumun yazarı Jules Verne'dir benim. Onun yanına Tom Sawyer'ı koymuşumdur çoğu zaman. Verne'i, olağanüstü makineler tasarladığı için değil elbette; uzaklara, her zaman uzaklara gitmeyi seçtiği ve başarabildiği için sevmişimdir. Verne, yolculuk demektir. Evrensel olan budur onda. Yoksa tasarladığı buluşlar bir gün gerçekleşir, insanoğlu aya gider, arzın merkezine ulaşır, ama o, "sol memenin altındaki cevahir" her zaman, insan yaşadıkça hep yolculuk özlemleriyle atacaktır. Hangi buluş, hangi güçlük insanı bir yolculuğa çıkarmaktan alıkoyabilir? İnsan bavulunu hazırlayarak günler sürececek bir yolculuğa çıkar. Vardığı yerde oturup dinlenir biraz, belki bir eve yerleşir; Hamsun'un *Dünya Nime-ti'*nde anlattığı o dingin ormanı bulur, kendi evini icat eder, gidip bir ömür geçireceği karısını bulur, getirir evine. Ama çok geçmeden başka bir yolculuk düşer aklına. Ve bu sonsuza dek böyle sürer. İnsan insana eklenir, yolculuklar yolculuklara ulanır.

Sonunda, uzak dediğimiz şey içimizdedir bizim. Ben bu anlamda ne insanın uzaya yolculuk tutkusunu ne de bizim *Türkler tarihleri boyunca batıya ilerlediler hep tekerlemesini* anlamışım. Kendi uzağımızı kendimiz yaratırız; gezip görür, sonunda bahçemize, bizi kucaklayan bir eve adım atarız. Ama insanın neden güzelliklerle değil de doğa katliyle yola çıktığını anlayamayız. Ama sorun da buradadır işte. Gitmeye, uzak merakımızı dindirmeye çalışırız ve çoğumuzda böyledir bu. Jules Verne belki bunu tasarladığından değil, ama bir insan olarak bu duyguyu yaşadığından böyle yazmıştı. Balonun içinde gizli olan buydu işte.

O ilk okumaların tadını bir daha hiçbir yerde, hiçbir



şeyde bulamayacağımı anladım sonraları. Bugün kim ilkgençlik yıllarında okuduğu *İnci'yi*, *Beyaz Geceler'i*, *İhtiyar Balıkçı'yı* sevgiyle hatırlamaz? Bunları, bu başucu kitaplarını yeniden okumak, örneğin, Kaş'a ikinci kez gitmek gibi bir şeydir. Ya da çocukluk yıllarının kentine. O zaman insan o kentin sokaklarında geçmişin acı-tatlı anılarıyla dolaşır da nedense bahçeleri daha küçük, evleri daha bakımsız, insanları eskisinden daha mutsuz bulur. Geriye döndüğümüz zaman, aslında bu dönüşün bir mutsuzluk serüveni olacağını biliriz. Bu bakımdan eskilerde kalmış bir kitabı yeniden okumak benim için her zaman hüznün verici bir şeydir. Ama belki de insan tam da bunun için sevmez mi edebiyatı?

Yine o yılların bana bir armağanı olarak Mişima'nın romanı *Dalgaların Sesi'*ni anmak isterim, bu küçük ada hikâyesi o günlerde beni öylesine etkilemişti ki, aşkın bu incelikli, hüznü ve insan gururuyla donanmış sesi için kalkıp hikâyede anlatılan o egzotik adaya gitme isteği uyanmıştı içimde. Aşk, genç insanın kapısında nöbet tuttuğu bir şato gibidir. Uzun, bitmez tükenmez bekleyişin nöbetidir bu. Kapının arkasında bambaşka bir dünya vardır, ışıklı bir dünya, karşı cinsin bütün çıplaklığıyla sizi orada, köpüklü nehirlerin kenarında beklediğini bilirsiniz, ya da öyle düşünürsünüz, ama keşke öyle olsa.

Mişima'nın bu kısa romanında anlattığı kahramanları, aşkı adanın tepesindeki kimsesiz bir mağarada tadarlar. Mağaranın tabanındaki kumulda kızın kalçalarının izi kalır; bu iz, yaşanan hikâyeyi öylesine güzel anlatır ki, genç erkek için o artık antik Yunan heykellerine benzer. Aşka ve güzelliğe sunulmuş bir armağan gibidir; özenle çıkarılır, gömülü bulunduğu yerden. Mağarada her şey aşkın unutulmaz anısı için vardır sanki. Dışarıda yağmur yağmakta, damlalar mağaranın ağzını yükselti-

sinden düşen bir dere gibi örtmektedir. Kızın saçlarına benzer.

İlk aşkı, ilk sevişmeyi anlatan bu idealize sahne, insan duygularıyla ilgili evrensel bir uç verir bize. Yalın bir öyküdür bu. Yalın, bize yazarın anlattığı asıl şeyle ilgili olduğunu gösterir. *İnce Memed*'in Hatice ile buluşması da bu sahneyi andırır. Memed Hatice'yi kaçıır, çakırdikenler ayaklarını parçalar, dağa tırmanıp izlerini kaybetmeye çalışırlar, bir yandan yağmur indirmiştir. Sonra mağaraya girerler, ilk kez sevişirler orada; gündüzün takipçiler mağarada izlerini bulurlar sevgililerin. Yerde Hatice'nin çıplak kalçalarının izi vardır.

İlkel aşka dönüş. Her iki hikâyede de insanı karşılayan zorlu bir yolculuk, ardından sığınılmış o ilk yuva, bir mağara bulunur. İnsanın, içindeki aşk duygusunun tözüne ulaşması demektir bu. Kalbe değil ama, onun bulunmayan bir benzerine, gönüle ulaşmak. İşte yalın hikâye burada yatar, insanın kendi ilkel anılarına dönmeye çalışması, bu uzun ve çileci yolculuğa katlanması bundandır belki. Sevgililerin kavuşması, bugün artık bir araya gelmesi neredeyse imkânsız gibi görünen iki şeyi de birbiriyle buluşturur; kum ve ten.

Ama, gerek aşk yolculuğunda, gerekse gidip uzak memleketler görmek, başka diyarlarda gezmek arzusuyla süslenmiş yolculukta, insanın ancak yazıyla, yazmak ya da okumakla aşabileceği nice engeller bulunur. Okuma kazancına burada ihtiyacımız vardır işte. Kitap bir aynadır, bunu, kendimizi tanıma çabamızla birebir ilişki kurabildiği için yakıştırıyorum ona. Ama bu elbette örneğin bütünüyle ansiklopedik yapıtlar için de geçerli midir, bilemem. Yazınsal bir yapıtın okuruna bir şeyler öğretmeye çalışmasına katlanamam. Tıpkı okuduğu hikâyedeki ana kahramanı yazarla özdeşleştiren okuyucuya katlanamadığım gibi. Ama elbette anlatacağı şeyi seçen



*Faruk Duman, buğün yazılan edebiyatın niteliğini yükselten dil ve biçim arayışıyla en özgün genç yazarlarımızdan biri.*



Öykü edebiyatımıza, kendine özgü diliyle yepyeni bir bakış açısı getiren Faruk Duman, bu kez denemeleriyle çıkıyor okurun karşısına. *Adasız Deniz*, içtenlikle kaleme alınmış bir konuşma, paylaşma, dertleşme kitabı. Okudukça daha az konuşur olduğunu belirten Duman'ın denemeleri, yarattığı öykü dünyasına dolaylı da olsa pencereler arıyor. *Adasız Deniz*, deneme türünün sınırlarını da zorlayarak, gizemli bir öykü dünyası olan Faruk Duman'a değişik açılardan bakmamızı sağlıyor.

Kapak resmi: STANISLAV POBYTOV

ISBN 978-975-07-1234-0



9 789750 712340